

מעשה שהיה

אך בגורל יחלק הרב אריה ליכטנשטיין

הרוחות סערו בבית החסידי. דים. הציבור התקשה לקבל את ההכרעה שלדבריהם נפלה בטעות.

- חייבים לערוך את הגורל שוב פעם! - פסק ראובן בנחרצות.

- מה פתאום?! מקסימום יש להשיב לשמעון את מעויו תינו. תו לא מדיי! - התוכח עמו לוי.

- מדוע?? - השמיע יהודה את דעתו - **הלא היה חסר אחד הפתקים מהגורל!**

- ובכן? שמא להיפך! הלא בכך היו לך יותר סיכויים לזכות! מה לך כי תלין?? - דברי יששכר.

וכך הכל משתתפים בויכוח. זה אומר בכה וחבירו סותר את דבריו.

תחילתו של מעשה ביוזמה חדשה שהחלו להנהיג גבאי בתי החסידים.

מידי שנה בימות הקיץ, יוצא כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א אל נאות דשא. למנוחה ולהחליף כוחות לקראת ימי הרחמים הממשמשים ובאים.

כמובן שרבים מבקשים לשהות יחד עם רבם שליט"א במקום שהותו. איריה מיוחדת וקדושה יש שם במחיצתו.

בשבת קודש, בעת עריכת השולחנות יכולים השהים שם ליהנות ולהשיג במעט את מה שאמרו חז"ל על השבת כי היא מעין עולם הבא.

רוגע מיוחד נסוך על פני הרבי. מחמת מיעוט המשתתפים יש ביכולת כל אחד להתקרב ולשאוב מלא חפניים דקדושה.

כמובן, שאין רצון הרבי שיבואו כל בני הקהילה. לא לשם כך מרוחק הוא נדוד.

אמנם, הסכמה מיוחדת ניתנה השנה שיכולים לבוא מכל אחד מבתי החסידים מתפלל אחד. הלה יבחר על פי הגורל.

מה יותר מתאים מלקבוע את הגורל לפרשת פינחס. הן מחמת ההגורל הוא מענייני הפרשה.

ויתר על כן, בהיות שפרשת המועדות היא והקריאה מעוררת את הזמן, מנהג ותיק הוא אצל החסידים הוא מימים ימימה לשהות בצל רבם בפרשה זו.

אשר על כן הוחלט כי בהיות שהשהות בשבת קודש במחיצת הרבי עולה להון רב. נסיעות, שכירות בית וקניית המצרכים, יחלקו את העלות בין כל מתפללי בית החסידים. כל אחד יתן את חלקו ויערכו גורל בין

פסקי דינים

חלוקת שותפות דיני גוד או אגוד - א' הרב חיים קאהן שליט"א

הדין בכללו

אופני חלוקת שותפות: שותף בעסק או בנכס משותף שבא לבטל את השותפות, אם משותפים בדבר שיש בו כדי חלוקה כופה את שותפו לחלוק את הנכס¹, אבל בדבר שאין בו כדי חלוקה אינו כופה לחלוק אבל זכותו שיבטלו השותפות בדיון 'גוד או אגוד', דהיינו או שיקנה ממנו את חלקו (גוד) או 'אגוד' שימכור לו את חלקו (אגוד)², ויש שהוסיף, שה"ה אם היה כמה שותפים יכולים כמה מהם לומר לאחרים גוד או אגוד³. כתבו ראשונים שבדבר שיש בו כדי חלוקה אינו יכול לכפות לבטל השותפות בדיון גוד או אגוד⁴.

שותף שתובע לחלוק בגוד או אגוד, האם רשאי לקבוע כל מחיר שרוצה

הזכות לחלוק בגדר הזכות לחלוקת השותפות כתבו ראשונים שחכמים ראו שטוב לתקן חלוקה בכל דבר של שותפות שקדיה דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי⁵, לפיכך בדבר שיש בו כדי חלוקה שלא השתנו איזה חלק יקח כל אחד תיקנו חלוקה בגורל, ובדבר שאין בו כדי חלוקה שאינו ראוי לתשמיש שניהם יכול אחד השותפים לתבוע שיחלקו בגוד או אגוד, בטענה שראוי לעשות חלוקה כזו שבה זה נהנה זה לא חסר⁶, ויש שהוסיף שהוכרחו לתקן כן משום עשיית הטוב והישר⁷, ויש שכתב שנראה שהזכות לתבוע גוד או אגוד הוא דין תורה⁸.

כתב החזון איש שהזכות לחלוק בדבר שיש בו כדי חלוקה הוא מזכות השותפות שמשועבדים זה לזה ליהנות מהשותפות, ובכלל זה הזכות לחלוק אם החלוקה טובה לו אפילו בלי דעת שותפו⁹. ומהראשונים יש שביאר שגוד או אגוד בדבר שאין בו כדי חלוקה הוא מגדרי חלוקה של שותפות, שבזה שמסתלקים מהדדי וכל אחד מקבל חלק שיכול ליהנות ממנו¹⁰, כלומר, שהתביעה לגוד או אגוד היא מכח זכות של שותפות לחלוקה אם חלוקה זו טובה לוי¹¹.

עוד כתב החזון איש, ש'גוד או אגוד' בכלל דיני ממונות שנמסרו לחכמים לקבוע כפי משפטי חכמת התורה, והן הן שנמסרו למשה מסיני שהרי הן בכלל משפטים שהשכל מסכים עמהם¹².

גדר גוד או אגוד

הראשונים חלקו בפירוש הלשון 'גוד', יש שפירשו 'גוד' לשון קציעה¹³, כלומר, או קוף דמים וקנה ממני, או אני אקוף דמים ואקנה ממך, ויש שפירשו 'גוד' לשון משיכה¹⁴, דהיינו קנין, שאומר או משוך וקנה ממני, או אני אמשוך ואקנה ממך, ודנו הפוסקים האם יש נפק"מ בין הפירושים, כפי שיבואר.

קביעת המחיר

יש שכתב לפי המפרש 'גוד' מלשון קציעה, שהקוצץ את המחיר יכול לקבוע מחיר אפילו ביותר מערכו בשוק¹⁵, שאין בזה הפסד לנתבע שאינו רוצה לקנות ואז התובע יצטרך לקנות במחיר המופרז שקבע¹⁶, וכן דעת הרבה פוסקים¹⁷, ומטעם זה יש שכתבו שאף יכול לקבוע מחיר פחות מהערך שאם ירצה הנתבע יכול לקנות מהתובע את חלקו בפחות מהערך¹⁸, אבל יש שכתבו שבזה לקחה מידת הדין שאם הנתבע עני אינו יכול לקנות אפילו בפחות יקח התובע העשיר את הכל בפחות מהערך¹⁹, ברם, יש שהוסיף שאף לסוברים שאינו יכול להציע מחיר פחות מהערך, שמין את ערך החצי לפי ערך של כל הנכס גם אם בשומא זו מפחית מהמחיר אילו היה נמכר החצי בלבד, ויכול לתבוע טענת גוד לפי מחיר הזה²⁰.

יש שכתבו שלפי הפירוש 'גוד' מלשון משיכה, אין במשמעות הלשון שהקציעה ביד התובע או נתבע אלא שומת השווי ביד הבי"ד שבמחיר זה הברירה לקנות או למכור, וממילא אין ביד התובע או הנתבע לקבוע מחיר²¹. ברם, יש שכתב לדינא שרוב הפוסקים סוברים שבקוצץ יכול להעלות ביותר מהשווי²².

הקובע את המחיר

לסוברים שהשותפים קובעים את המחיר, יש אומרים כאשר התובע אומר גוד או אגוד הברירה ביד הנתבע לקבוע את המחיר והברירה ביד התובע לקנות או למכור, ורק אם הנתבע לא קבע מחיר יכול התובע לקבוע את המחיר ולתת לנתבע הברירה לקנות או למכור²³, ויש שכתבו שלכ"ע רק התובע יכול לקבוע המחיר²⁴, אבל יש שכתב שהנתבע יכול לומר ק"ל שרק הוא יכול לקבוע את המחיר²⁵.

[1] סי' קע"א סעיף א'. [2] ב"ב י"ג א', מחלוקת ר"י ור"ג, ופסקו כל הפוסקים כר"י, ראה רמב"ם ריש הל' שכנים, וסי' קע"א סעיף א' וסעיף ו'. [3] ערוך השולחן שם סעיף ט'. [4] יד רמ"ה ב"ב פרק א' סי' ק"ס ד"ה ואע"ג, שו"ת הרשב"א סוס' תתק"ז, וע"ע חזון איש ב"ב סי' ח' ס"ק ח' ד"ה בדיון. [5] שו"ת הרא"ש כלל צ"ח סו"ס ז'. [6] רא"ש שם סי' ג', וע"ע רבינו יונה י"ג ב' ד"ה הא דר"י, ובמדרכי ב"ב סי' תקס"ט, הובא בב"י סי' קע"א סעיף י"ח. [7] שו"ת הרשב"א ח"א סי' תתקנ"ו וחלק ב' סי' קמ"א, ואפשר דזה בכלל כופין על לפנים משורת הדין. [8] קרית ספר ריש הל' שכנים, וי"ל המשך ההערות בעמוד ב'

כל המשתתפים בהוצאות מי מהם יזכה לנסוע את הרבי.

ועתה, לאחר נערך הגורל ועלה בו שמו של זבולון, נודע כי נפקד מהגורל שמו של דן שאף הוא תרם את חלקו.

זבולון טען כי ישלם לדן את חלקו אשר נתן ותישאר הזכות בידו. דן, שעדין נפש הוא, נטה לקבל פשרה זו.

אך רבים אחרים סירבו ודרשו לערוך את הגורל שוב עם שמו של דן ולבטל את ההכרעה הראשונה.

אחד ממטענותיו של זבולון היתה שכבר בעבר קיבל פעם טלפון מאחד המוסדות שערך כו גורל לתורמים והללו שלחו לו את כספו שתרם בחזרה.

לטענתם הם שכחו להכניס את הפינקס עם שמו אל הגורל ועל כן משיבים הם את כספו.

הם אף הוסיפו שנתייעצו עם מורה הוראה שפסק להם לנהוג כך ולא לבטל את הגורל לגמרי.

- הוא הדין להכא - סיים זבולון את דבריו.

בתשובות 'חוות יאיר' (סימן ס"א והובא ב'פתחי תשובה' סימן קע"ה סק"א) נשאל אור דות מקרה שבו שָׁנִים עשר אנשים הסכימו ביניהם לעשות גורל על גביע כסף שקנו בשותפות.

לאחר שנעשה הגורל נמצא שהכניסו רק אחד עשר שְׁמוֹת לגורל. הזוכה בגורל ביקש לקיים את זכיותו ואף הציע שיפייס את חבריו ששמו נפקד מהגורל.

לעומתו טענו חבריו שהגורל היה בטעות וצריך לעשותו שוב. ואילו הזוכה טען שאדרבה, מה שרק אחד עשר שְׁמוֹת השתתפו בגורל היה לטובתם, שעל ידי זה היו הם קרובים יותר לְנַצֵּחַ בו, ומה להם שילינו עליו.

ה'חוות יאיר' הִצְדִּיק את דברי המערערים ופסק שחייבים לעשות שוב את הגורל כי מהות הגורל הוא זכיה על פי 'השגחה עליונה'. וכפי שמצאנו בתורה, נביאים וכתובים שעשו גורלות להכרעות שונות.

על כן כאשר נמצא איזה פגם בגורל, כמו בנדון שלהם שלא הוכנסו כל השמות בגורל ונעשה הגורל בטעות, אי אפשר לומר שעלה הגורל על פי 'השגחה עליונה' ולכן הגורל בטל ומבוטל.

מעשה, הובר לנו דינו של המקרה הראשון. צודקים המערערים על הגורל שנעשה בבית החסידים ואין לו כל תוקף לקבוע את הזוכה. על הגבאים לערוך שוב ולכלול בו את כל שמות המתפללים.

עתה, נברר מה נשתנה דין זה ממה שנפסק להנהלת המוסד לגבי הכרטיסים שנפקדו מהגורל.

לכאורה גם בנידון זה האחרון שלא נכללו בגורל כל שמות הקונים, נמצא שהיה פגם בגורל ואין בו תוקף. לפי האמור לעיל, אף אם אותם האנשים ששמותיהם נפקדו מהגורל מוותרים ומסכימים לקיים את הגורל יכולים המשתתפים שְׁשָׂמָם לא עלה בגורל לתבוע לעשות שוב את הגורל מאחר שהגורל לא היה על פי 'השגחה עליונה'.

אך לאמיתו של דבר, יש חילוק במהות הגורל של ה'חוות יאיר' לגורל זה. החוות יאיר דן במקום בו השתתפו אותם האנשים וקנו גביע בשותפות. הם נדברו שיעשו גורל ומי שיעלה בו יזכה בכל הגביע לעצמו. על כן, כשחטר אחד השמות הגורל בטל, ואין בכוח גורל פגום זה להקנות את חלקם של שאר השותפים לאותו שעלה בו. הוא הדין לגורל שנערך בבית החסידים.

אך בהגדרה של מוסד, מחזיקי הכרטיסים אינם שותפים באותו חפץ, רק הם קנו זכות מהמוסד ששםם יכנס בהגורל והנהלת המוסד מתחייבת לתת את אותו החפץ למי שיעלה בגורל שנעשה בזמן שנקבע מראש.

כשהיו שמות שלא נכללו בהגורל אין הפירוש שהגורל היה פגום, אלא שהמוסד לא קיים את חובתו כלפי אותם קונים שלא נכללו בהגורל בזמן שנקבע, וחייבים להחזיר להם את דמי הקנייה ששילמו.

נוסף על כך, מסתבר שהקונים כרטיסים בגורלות מעין אלו, מבינים מתחילה שיתכן ויפול בהגורל טעויות מחמת ריבוי המשתתפים (ויש אף מוסדות רבים שכותבים זאת על גבי הכרטיסים מראש). מחמת כן לא יערערו על התוצאה אף אם תפול טעות בהגורל.

העולה מכך למעשה, הגורל שערך המוסד אינו בטל ועומד בעינו והנהלת המוסד תחזיר את מחיר הכרטיס לאותם שְׁשָׂמָם לא נכנס בהגורל. (קו ההלכה - גליון י"ב)

נפל מידו

יצאתי עם משפחתי לנסיעה ארוכה. לשם כך שכרתי נהג (Driver), שיוליך אותנו לדרכינו. באמצע הדרך מסיבה כל שהיא נזקקתי לשאול מהנהג את מכשיר הסלפון שלו. באמצע שיחתי המכשיר נפל מידי ונשבר. כמובן, ששילמתי לו על הנזק שקרהו. אמנם, מאן דהוא העיר לי כי מעיקר הדין פטור אני.

שאלה: האם אכן פטור הייתי?

תשובה: לכאורה כוונת ההוא היתה שפטור הנך מצד דין 'בעליו עמו', אך בנידון דהכא לכאורה חייב אתה וכדלהלן.

השואל (והוא הדין לכל השומרים כמבואר בשלחן ערוך - חושן משפט, סימן רצ"א סעיף כ"ח), והיה המשאיל עם השואל במלאכתו בשעה שמשך הדבר השאול (פירוש, שהמשאיל עושה באותה השעה של חלות השאילה מלאכה עבור השואל) - נפטר השואל מחיובי התשלומין של שואל. דבר זה נלמד מגזירת הכתוב (שמות כ"ב, י"ג) 'אין בעליו עמו'. שאם בעליו עמו, לא ישלם השואל ואף אם פשע (שלחן ערוך - חושן משפט, סימן שמו"ו סעיף א').

אף האומנין ש'שכירי יום' הם, אם שאל מהם בעל הבית - ואפילו בשעה שאינם עוסקים במלאכתו, כגון שעומדים וממתנינים על חומר שיתייבש וכדו' - עדיין דין 'בעליו עמו' יש כאן. שמשועבדים הם להמשיך במלאכתם כשיתאפשר הדבר (ב'קבלן', כל זמן שאינו עוסק במלאכה - אף שמשועבד לגומרה - אינו נחשב 'בעליו עמו'). אף 'נהג' נחשב 'בעליו עמו' ואף בשעת עצירה למנוחה וכדו', שחייב להמשיך בנסיעתו מיד כשירצו (ערוך השלחן - חושן משפט, סימן שמו"ו סעיף ט"ו).

אלא שאף במקום שיש פטור של 'בעליו עמו' יש מי שכתב לחייב לצאת ידי שמיים (אור החיים הק' פרשת משפטים פרק כ"ד פסוק י"ד). והדברים מסתברים כאשר הנזק קרה בפשיעת השואל (ראה טל תורה - בבא מציעא דף צ"ז). רק כאשר אין כאן כל פשיעה מצד השואל, פטור הוא לגמרי. אמנם בנידון דידן יש לדון לחייבו מצד 'אדם מזיק'. בפשטות לא נאמר בו הפטור של 'בעליו עמו', אלא רק בשומר (אבל ראה משנה למלך - פרק כ"א מאישות הלכה ט' ופתחי תשובה סימן קע"ו סק"ג). וראה עוד במשפט המזיק פרק ג' סעיף י"ג).

נפילת חפץ מיד המחזיק בו היא כנפילה מכוחו וחייב על הנזק שיקרה מהנפילה וכן אם הוזק החפץ הנופל (עיין בבא מציעא דף קי"ח ע"ב ברש"י ד"ה 'חייב').

הנהג יש שחידשו שאין נפילת חפץ מהיד נחשבת לאדם המזיק, ולדבריהם אי אפשר לחייב אלא בשומרים על כך (מחנה אפרים - שומרים, סימן ט"ל). יוצא אפוא לפי זה שבנידון דידן שאי אפשר לחייב משום שומר מחמת היותו 'שמירה בבעלים'. מכל מקום פשטות דברי הפוסקים אינו כן, אלא דהוא אדם המזיק וחייב אף במקום שאינו שומר (ראה משפט המזיק - חלק ב', סימן י"ב).

המשך ההערות מפסקי דינים

שכוונתו ע"ד שכתב החזון איש ב"ב סי' ח' סעיף א' (להלן הערה 12). [9] חזון איש ב"ב סוסי' ו'. [10] ראה יד רמ"ה שם קס"ד ד"ה הרי, בביאור המחלוקת ר"י ור"ג שפליגי האם גא"א שמסתלקים זה מזה דומה יותר לחלוקה או חלוקה בתשמיש או אגרא עדיף דמי לחלוקה. [11] ודבריו מובארים לנכון לפי דברי החזון א"א. [12] חזון איש ב"ב סי' ח' סעיף א'. וראה כסף הקדשים סי' קע"א סעי' ו', ואפשר שהוא ע"ד זה. [13] רש"י ב"ב י"ג א' ד"ה אית. [14] ערוך ערך גד הובא בכסף משנה הל' שכנים פרק א' הל' ב'. [15] רא"ש ב"ב פרק א' סי' ג' לדעת רש"י, והסכים לדעתו וכן הוסיף הרמ"א סעיף ו' על המחבר שם. [16] רמב"ן ב"ב שם, דלית בזה פסיקא ליתמי, וכן כתב הרא"ש שם. [17] ראה רמב"ן ב"ב שם, שלשון 'מעלין אותו בדמים' מוכיח כרש"י ושכן סובר הרמב"ם הל' שכנים שם, וכ"כ המגיד משנה שם בדעתו, אבל בפירוש המשניות ב"ב סוף פרק א' כתב 'בכמה הוא שווה', ובתוס' שם ד"ה אית, כתב הר"י כרש"י. [18] ראה מגיד משנה שם, וכן נראה מסתימת לשון רש"י, וכ"כ להדיא הרמ"ה שם אות קס"ד. [19] ב"י סעיף ה' מהמיוחסות סי' מ"ג בשם הרמ"ה, (וצ"ע ממה שכתב הרמ"ה הנ"ל), וכ"פ הרמ"א סו"ס ו', וכתב הסמ"ע ס"ק ט"ז שלא ימצא העני מי שיעמוד במקומו, כי ברוב הפעמים לא ירצו להכניס עצמם בריב נגד האיש העשיר, עיי"ש ולפי טעם זה לא יועיל לעני אם יתנו לו זמן להביא המעות (אבל עיין ברמ"ה אות קע"ג שסובר כן, ואפשר שמפני זה כתב שהתובע יכול להציע אפילו פחות מהשווי). [20] פתחי תשובה שם ס"ק ו' משו"ת רבי משה רוטנבורג סי' י"ט. [21] רבינו ישעיה (פסקי הרי"ד ב"ב פרק א') והגאונים בטור סעיף ו' הרא"ש שם לפי ה"ש מפרשים, ובב"י שם מהמיוחסות לרמב"ן סי' מ"ג שכתב שמצינו בגמ' ערוכין כ"ג ב' 'מעלין' בשומת ב"ד, וכן כתבו התוס' מהריצב"א, אבל ראה רמב"ן ב"ב שם שלשון מעלין מוכיח כרש"י, אך הדרישה ס"ק ה' כתב שאף הסוברים שיכול להעלות את המחיר מפרשים גוד מלשון משיכה, וכ"כ הכנה"ג הגב"י ו' ממרה"ש"ן ח"ג סי' ס"ח וכן בשו"ת חתם סופר חו"מ סי' י"ב סוף אות ד' ד"ה אמנם, בדעת הרמב"ם. [22] ערוך השולחן שם סעיף ט', ועיין בכנה"ג הגה"ט י"ט ממרה"ש"ן ח"ג סי' ס"ח שהשוותה את התובע לתובע, אבל בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ח' ד"ה ועכ"פ, כתב שקשה בעיניו לדון כנגד הכלל המסור בידינו שלא לומר קי"ל כשיטה שלא הזכירה בשו"ע. [23] ב"י סי' קע"א ס"ק ה' לדעת רש"י שהתובע אומר לנתבע 'קוץ', וכביאור הדרישה שם בדברי הב"י, וכן כתב בשו"ת חתם סופר שם, וכתב הדרישה שלפי פירוש זה ברש"י נמצא שאם התובע עשיר נפסד שאם הנתבע עני ויודע שהתובע רוצה בחלקו יקבע הנתבע מחיר גבוה שמכריח את התובע לשלם המחיר, וכתב ענדיף כפירוש הפוסקים שהתובע קובע את המחיר. [24] ב"י לדעת הרמב"ם וביאר שמפרש גוד בלשון 'משוך', אבל הדרישה שם כתב שאף לרש"י התובע קובע את המחיר, וההבדל בין הראשונים הוא רק בביאור הלשון 'גוד' אבל אין ביניהם חילוק לדינא. [25] שו"ת חתם סופר שם (והובא בפת"ש ס"ק ה').